

ความรู้ทั่วไปและวิธีการปลูกสับปะรดในโครงการฯ

ความรู้ทั่วไป

สับปะรด (Pineapple) เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาใต้ ถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ในประเทศบราซิล และได้นำพันธุ์เข้ามาในประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐ-สาวาย โดยนักเดินเรือชาวสเปนและปอร์ตุเกศ หลังจากนั้นได้นำพันธุ์เข้ามาในทวีปเอเชียทางฟิลิปปินส์ ไต้หวัน มลายู และได้มีผู้นำมาปลูกในประเทศไทย ในราวสมัยรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ลักษณะทั่วไปทางพฤกษศาสตร์

สับปะรดเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวอยู่ในวงศ์ Bromeliaceae มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Ananas comosus* (L.) Merr. ในประเทศไทยเรามีการเรียกชื่อสับปะรดแตกต่างกันออกไป เช่น มะชะนัค ยานัค มาเนียง (เขมร) จัดเป็นพืชล้มลุกถาวร เช่นเดียวกับกล้วย สามารถขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด แต่ตามธรรมชาติแล้วชอบดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดีและดินมีลักษณะค่อนข้างเป็นกรด (pH ๔.๕ - ๕.๕) สำหรับอากาศสับปะรดชอบอากาศค่อนข้างร้อนและชุ่มชื้นสลับกันไป

ส่วนต่าง ๆ ของสับปะรด

ลำต้น ต้นสับปะรดสูงประมาณ ๒.๔ ฟุต ไม่มีกิ่งก้าน มีกาบใบหุ้มเวียนรอบต้นทำให้เกิดชลปล่องที่ ส่วนขอของลำต้นเหนือโคนใบจะมีตาซึ่งเป็นที่เกิดของหน่อ

รายงานการสำรวจสภาพการทำไร่สับปะรดในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์
กรมส่งเสริมการเกษตร เอกสารทางวิชาการที่ ๒

และรากที่โคนของลำต้นมีรากหนาแน่น เป็นระบบรากแบบรากฝอย ไม่มีรากแก้ว

ใบ ใบของสับปะรดมีลักษณะแข็งยาวแหลม ห่อเป็นร่องคล้ายรางน้ำ ผิวใบด้านบนมีวิคตูล่าพวกไซโปร่งแสงเคลือบอยู่ ชอบใบความปกติมีหนาม บางพันธุ์อาจมีมากมีน้อยหรือไม่มีเลย ปลายใบแหลมแข็ง กายใบมีเส้นใยละเอียดเหนียวมาก สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ผิวด้านล่างของใบมีลักษณะเป็นร่องเล็ก ๆ ยาวตลอดใบ และเป็นค้ำที่มีปากใบ (stomata) อยู่หนาแน่น

ดอก อยู่ทางตอนปลายของลำต้น เป็นช่อแบบ spike มีลักษณะที่อัดกันแน่นเป็นกระจุก แต่ละดอกจะอยู่รอบแกนเวียนกันเป็นก้นหอย ดอกมีสีแดงปนม่วง มีกลีบเลี้ยงซึ่งเกิดจากตอนล่างของดอกคลุม ๑ กลีบ กลีบชั้นนอกใหญ่มีลักษณะโค้ง ๓ กลีบ และกลีบชั้นในที่บอบบางอีก ๓ กลีบ เกสรตัวผู้ ๖ อัน ยอดเกสรตัวเมียแบ่งออกเป็น ๓ แฉก รังไข่ประกอบด้วย ๓ ช่องรวมกัน ในช่องหนึ่ง ๆ มีเมลล็ดอ่อน (ovule) ๑๐ - ๑๕ เมลล็ด ดอกสับปะรดบานในเวลาเช้าและจะเหี่ยวในเวลาเย็น การบานของดอกจะบานจากโคนไปหาปลาย

ผล ผลสับปะรดมีรูปร่างระฆัง ตอนล่างของผลอาจมีหน่อเล็ก ๆ เรียกตะเกียง (slip) ตอนบนของผลมีจุก (crown) ซึ่งประกอบด้วยใบสั้นอัดกันแน่น และมีหน่อเล็ก ๆ ออกข้าง ๆ เรียกตะเกียงที่จุก (crown slip) สับปะรดบางพันธุ์อาจไม่มีตะเกียงและตะเกียงที่จุก ผลสับปะรดเป็นผลชนิดผลรวม (multiple fruit) ซึ่งประกอบด้วยผลเล็ก ๆ (fruitlet) ประมาณ ๑๐๐ ผลอัดประสานกันเข้า เป็นเนื้อเดียวกัน

ประโยชน์ของสับปะรด

ส่วนต่าง ๆ ของสับปะรด สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น เนื้อสับปะรดใช้รับประทานสด หรือนำไปบรรจุเป็นผลิตภัณฑ์สับปะรดกระป๋อง ซึ่งจัดเป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศไทย เป็นจำนวนมากในแต่ละปี

น้ำสับปะรดที่ได้จากการคั้นสามารถจะดื่มสด ๆ หรือบรรจุกระป๋องได้เช่นกัน ส่วนกากของสับปะรดที่เกิดจากการคั้นยังนำไปกวนทำเป็นแยมหรืออาหารสัตว์ได้ค้วย นอกจากนี้แล้ว ส่วนเปลือกอาจนำไปใช้ทำเป็นอาหารสัตว์และปุ๋ย ส่วนของลำต้นสามารถจะนำไปสกัดเอาสาร Bromelain เพื่อใช้ย่อยเนื้อ ทำให้เนื้อนุ่มและเปื่อยเร็วขึ้น หรือป้องกันการทำลายเนื้อในเป็ยร์ และส่วนของใบมีเส้นใยใช้ทำผ้า

ดังนั้น สรุปได้ว่า สับปะรดจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย โดยเฉพาะในระยะ ๓ - ๔ ปีที่ผ่านมานี้ ทั้งนี้เป็นเพราะความต้องการของตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากแหล่งปลูกสับปะรดที่สำคัญของโลกหลายแหล่งลดปริมาณการปลูกลง ทำให้ตลาดต่างประเทศหันมาซื้อสับปะรดจากประเทศไทยมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒^๑ ตามตารางที่ ๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เขตกการผลิตสับปะรด เอกสารเศรษฐกิจการเกษตร ประเภทนโยบายการเกษตร เลขที่ ๓ หน้า ๖ ความต้องการในปัจจุบันและอนาคต กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๒

ตารางที่ ๑ ความต้องการสัปะรด ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๒๕

หน่วย : ตัน

ปี	ใช้ในโรงงาน	บริโภคในประเทศ	ส่งออกและอื่นๆ	รวม
๒๕๑๕	๔๔,๕๕๐	๕๒๗,๔๖๕	—	๕๗๒,๐๑๕
๒๕๑๖	๔๙,๕๐๐	๘๐๙,๙๙๓	—	๘๕๙,๔๙๓
๒๕๑๗	๑๓๒,๑๘๒	๙๘๐,๔๑๐	—	๑,๑๑๒,๕๙๒
๒๕๑๘	๑๓๗,๒๕๐	๙๔๑,๒๒๙	—	๑,๐๗๘,๔๗๙
๒๕๑๙	๒๐๒,๕๐๐	๙๗๖,๙๙๓	๑๕,๕๘๓	๑,๑๙๔,๘๗๖
๒๕๒๐	๓๓๓,๐๐๐	๑,๖๑๒,๘๗๒	๒๐๘,๕๙๒	๑,๕๕๔,๔๖๔
อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยต่อปี	๔๑ %	๑๑ %	—	๑๗ %
คาคณะเน				
๒๕๒๑	๔๐๕,๐๐๐	๑,๐๔๙,๒๐๕	๒๒๙,๔๓๒	๑,๖๘๓,๖๓๗
๒๕๒๒	๔๙๒,๕๖๗	๑,๐๘๕,๘๘๒	๒๕๒,๓๗๖	๑,๘๓๐,๘๒๕
๒๕๒๓	๕๙๙,๐๖๗	๑,๑๒๒,๙๑๙	๒๗๗,๖๑๓	๑,๙๙๙,๕๙๙
๒๕๒๔	๗๒๘,๕๙๗	๑,๑๖๐,๑๖๓	๓๐๕,๓๗๕	๒,๑๙๔,๑๓๕
อัตราเพิ่มโดยเฉลี่ยต่อปี	๑๘ %	๓ %	๑๐ %	๙ %

๑ เอกสาร เศรษฐกิจการ เกษตร ประเพณีโยบายการ เกษตร เลขที่ ๓ สำนักงาน
เศรษฐกิจการ เกษตร กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๒ หน้า ๙.

จากตารางที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ โรงงานสับปรดกระป๋องใช้สับปรดสดเป็นวัตถุดิบจำนวน ๔๔,๕๕๐ ตัน และเพิ่มเป็น ๓๓๓,๐๐๐ ตัน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ คิดเป็นอัตราเพิ่มถึงร้อยละ ๔๑ ต่อปีโดยเฉลี่ยคาดว่า ความต้องการใช้สับปรดของโรงงานจะเพิ่มจากจำนวน ๔๐๕,๐๐๐ ตัน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็น ๗๒๕,๕๕๗ ตัน ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เนื่องจากการเพิ่มกำลังการผลิตของโรงงานเดิมและการตั้งโรงงานใหม่เพิ่มขึ้น

นอกจากการผลิตสับปรดกระป๋องเพื่อการส่งออกแล้ว ประเทศไทยยังทำการส่งสับปรคออกต่างประเทศในรูปของสับปรคแช่แข็ง สับปรคสด และสับปรคแห้งด้วย การส่งสับปรคออกในรูปต่าง ๆ เหล่านี้เริ่มตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. ๒๕๒๐

สำหรับการบริโภคสับปรคภายในประเทศนั้น เกือบทั้งหมดจะอยู่ในรูปของสับปรคสด การบริโภคขยายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากผลผลิตสับปรคมีจำนวนมาก ทำให้ราคาถูกและสับปรคยังเป็นผลไม้ที่มีรสอร่อย การบริโภคจึงเพิ่มขึ้นจาก ๕๒๗,๔๕๕ ตัน ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เป็น ๑,๐๑๒,๔๕๒ ตันในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ คิดเป็นอัตราเพิ่มร้อยละ ๑๑ ต่อปีโดยเฉลี่ย คาดว่าความต้องการบริโภคในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๔ จะเพิ่มขึ้นจาก ๑,๐๔๕,๒๐๕ ตัน เป็น ๑,๑๒๐,๑๒๓ ตัน ในอัตราเพิ่มร้อยละ ๓ ต่อปีโดยเฉลี่ย

เมื่อรวมเป็นความต้องการสับปรคทั้งหมดแล้ว คาดว่าในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ถึง ๒๕๒๔ นี้ ประเทศไทยต้องการสับปรคเพิ่มขึ้นจาก ๑,๒๕๓,๖๓๗ ตัน เป็น ๒,๑๙๔,๑๓๕ ตัน คิดเป็นอัตราการเพิ่มร้อยละ ๕ ต่อปีโดยเฉลี่ย

นอกจากสับปรคจะเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีโรงงานแปรรูปรองรับอยู่แล้ว สับปรคยังจัดเป็นพืชหลักที่ปลูกกันมากในโครงการฯ ด้วย เนื่องจากสภาพภูมิอากาศของโครงการฯ เหมาะสมที่จะปลูกสับปรคมากกว่าพืชอื่น ๆ จากการสำรวจอาชีพของเกษตรกรในโครงการฯ ในระยะเริ่มแรกมีการปลูกสับปรค, อ้อยและมันสำปะหลัง

แต่ในระยะหลังคือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นต้นมา เกษตรกรได้หันมาปลูกสับปะรด แทน สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกสับปะรดแทนก็คือ สับปะรดเป็นพืชที่สามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้อีกถ้าจำหน่ายไม่หมด ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรง เน้นจะส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพอื่นรองจากอาชีพหลัก และโดยพระมหากรุณา ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ไค้ทรงแนะนำหลักวิชาทาง เทคนิคการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารมา เผยแพร่ให้เกษตรกรรู้จักถึงวิธีการแปรรูปสับปะรด เป็นผลิตภัณฑ์อาหารอื่น เช่น การผลิตน้ำส้มสายชูจากสับปะรด(Pineapple vinegar) และน้ำหวานสับปะรด(Pineapple syrup) รวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ด้วย วิทยานิพนธ์นี้ จะไค้กล่าวถึงขั้นตอนวิธีการปลูกสับปะรดในโครงการฯ อย่างย่อ ๆ ส่วนต้นทุนการผลิตสับปะรด ตลอดจนกรรมวิธีและต้นทุนของการแปรรูปจากสับปะรด ให้เป็นน้ำส้มสายชูและน้ำหวานสับปะรดจะไค้กล่าวไว้ในบทที่ ๔ และ ๕ ต่อไป

ขั้นตอนของการปลูกสับปะรด

๑. การเตรียมดิน
๒. การเตรียมหน่อพันธุ์และการปลูก
๓. วิธีปลูก
๔. การบำรุงรักษา
๕. การเตรียมดิน

สับปะรดเป็นพืชที่ต้องการดินโปร่ง ร่วนซุย มีการระบายน้ำดี มีอินทรีย์วัตถุมาก เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกในโครงการฯ จัดเป็นเนื้อที่บุกเบิกป่า ใหม่นั้น ดังนั้น ชาวไร่ที่จะเริ่มปลูกสับปะรดจะต้องตัดต้นไม้เล็ก ๆ ลงเสียก่อน เพื่อสะดวกในการโค่นต้นไม้ใหญ่ หลังจากโค่นตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อเผาเศษไม้แล้วต้องซุกคอกเล็ก ๆ ออกให้หมด จากนั้นจึงไถที่เตรียมปลูกสับปะรด ต่อไป

สำหรับในเนื้อที่ที่เคยปลูกพืชล้มลุกอื่นมาแล้ว เมื่อจะหันมาปลูกสับปะรด ก็จะได้ที่ดิน โดยว่าจ้างแทรกเตอร์มาไถให้ คิดราคาค่าจ้างเป็นไร่ ถ้าไถครั้งเดียวคิดราคาไร่ละ ๑๒๐ บาท ถ้าไถ ๒ ครั้ง ไร่ละ ๒๐๐ บาท จำนวนครั้งที่ไถนั้นคงแล้วแต่สภาพของดิน เช่น ถ้าดินร่วนซุยดี มีวัชพืชน้อยและไม่ร้ายแรง ชาวไร่จะไถเพียงครั้งเดียว แต่ถ้าดินบริเวณนั้นมีวัชพืชมากและเป็นวัชพืชที่ร้ายแรง เช่น หญ้าคา หรือลักษณะของดินไม่ดี ชาวไร่จะไถ ๒ ครั้ง บางรายไถถึง ๓ ครั้ง เพื่อให้ดินร่วนซุยและเป็นการทำลายวัชพืช เพราะการตากถางวัชพืชหลังจากการปลูกสับปะรดแล้วทำได้ลำบากมาก ทั้งสิ้นเปลืองเวลา แรงงาน และรายจ่ายด้วย

๒. การเตรียมหน่อพันธุ์และการปลูก

พันธุ์สับปะรดที่ปลูกในโครงการฯ ส่วนใหญ่จะใช้พันธุ์ปัตตาเวีย* (Smooth Cayenne) ผลที่ปลูกได้ในโครงการฯ โดยเฉลี่ยหนักประมาณ ๑.๕ กิโลกรัม ก้านผลสั้น เปลือกสีเขียว คาคับ ใสน้ำ เนื้อสีเหลืองละเอียด รสหวานฉ่ำ ชาวบ้านเรียกกันว่า พันธุ์คาคับและพันธุ์คาคับแดง เหตุที่เรียกพันธุ์คาคับและพันธุ์คาคับแดง เนื่องจากลักษณะของสีของเปลือกเมื่อผลสุก พันธุ์คาคับสีของผลจะยังคงเขียวเข้มอยู่เช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนพันธุ์คาคับแดงสีของผลจะเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีเหลืองปนแดง นอกจากนี้แล้วพันธุ์คาคับแดงเมื่อผลแก่จัดสุกแล้ว จะเก็บทิ้งไว้ในไร่ เพื่อรอกการจำหน่ายได้นานกว่าสับปะรดพันธุ์คาคับ ซึ่งเมื่อผลแก่จัด

*พันธุ์สับปะรดที่ปลูกกันในเมืองไทย ที่รู้จักมี ๓ พันธุ์

พันธุ์อินทร ชิคหรือเทพรส เป็นพันธุ์พื้นเมือง ผลเล็ก หนักประมาณ ๑ กิโลกรัม ผิวเปลือกแดงกล้า เนื้อสีทองหรือเหลืองจัด รสหวานฉ่ำ มีตะเกียงที่ผลด้วย

พันธุ์ขาวหรือสิงคโปร์หรือควีน ผลเล็กหนักประมาณ ๕ - ๑ กิโลกรัม ก้านผลยาว ผิวเปลือกมีสีเหลืองอ่อนบางที่มีสีเขียวแซม เนื้อเป็นสีเหลือง รสหวานอมเปรี้ยว เนื้อกรอบหยาบ เสี้ยนมาก คาลิก ใต้ (core) เล็ก

พันธุ์ปัตตาเวียหรือ Smooth Cayenne ดังที่ปลูกในโครงการฯ

สุกแล้วต้องรีบตัดไปจำหน่ายทันที ถ้าทิ้งไว้จะทำให้มีกลิ่นฉุน ชาวไร่ เรียกลักษณะ
เช่นนี้ว่า สับปะรดโอ้ ทั้งนี้เนื่องจากน้ำตาลในผลเปลี่ยนเป็นแอลกอฮอล์ และก่อให้เกิดกลิ่นฉุน

เมื่อเตรียมดินเรียบร้อยแล้ว และมีหน่อพันธุ์พร้อม ชาวไร่จะลงมือปลูกลง
ทันทีโดยไม่คำนึงถึงฤดูกาลเหมือนปลูกพืชอื่น ๆ ส่วนมากจะมีการปลูกลงตลอดปี
นอกจากเดือนที่มีฝนชุกเท่านั้น เพราะถ้าปลูกลงในระยะฝนชุก จำนวนหน่อที่เนา
ตายจะมีอัตราสูง ทั้งนี้อาจเนื่องจากฝนที่ตกอย่างหนักชะเอาดินบริ เวณรอบโคนต้น
เข้าไปอุดขอกอจนที่ปลูกลงใหม่ หรือน้ำฝนอาจไปขังที่ยอดซึ่งมี ขอบนอนอยู่มากเกินไป
ทำให้เนาได้ หลังจากปลูกลงแล้วไม่จำเป็นต้องมีการรดน้ำเลย คงปล่อยให้แห้งไว้อาศัย
แต่เพียงน้ำค้างก็สามารถจะตั้งตัวได้ ส่วนหน่อที่ ขัปลูกลงบางรายจะ เอาออกฝังแฉด
ทิ้งไว้ ๕ - ๑๐ วัน เพื่อให้หน่อเหี่ยวเสียก่อนจึงนำไปปลูกลง โดยชาวไร่ให้ความ
เห็นว่าหน่อจะ เนายตายน้อยกว่าปลูกลงควยหน่อสด และยังตั้งตัวได้เร็วกว่าควย จาก
การฝังหน่อก่อนปลูกลงนี้อาจจะมีผลทำให้ เนื้อเยื่อแก่ขึ้น เกิดคุดมรากพร้อมที่จะ เจริญ
ออกมา และยังเป็นการทำให้หน่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมอีกควย นอกจากนี้
การฝังหน่อยังช่วยให้ แฉดแห้ง โอกาสที่จะ เนายมีน้อยกว่า และยังเป็นการ เก็บหน่อที่
ปลูกลงไม่ทันที ให้มีเวลาชะยอนนำไปปลูกลงได้โดยหน่อไม่เสีย แต่บางรายเมื่อได้หน่อสดๆ
มากก็จะนำมาปลูกลงทันที โดยให้ความเห็นว่า การปลูกลงหน่อเหี่ยวหรือหน่อสดไม่มีความ
แตกต่างกัน แต่บางรายเน้นใช้หน่อที่จะปลูกลงให้เหมาะสมกับฤดูกาล เช่น ถ้าปลูกลงใน
ฤดูแล้งจะใช้หน่อที่ฝังให้เหี่ยวปลูกลง เหตุผลก็เช่นกัน คือ หน่อเหี่ยวที่ปลูกลงในฤดูแล้ง
จะตั้งตัวได้เร็วกว่าหน่อสด และหน่อจะ เนายน้อยกว่าใช้หน่อสด แต่ถ้าจะปลูกลงใน
ฤดูฝนจะใช้หน่อสดปลูกลง เพราะตั้งตัวได้เร็ว และไม่เนายตายมากเหมือนใช้หน่อที่
ฝังแฉด ที่เป็น เช่นนี้อาจเนื่องมาจากฝน ดังนั้น ในฤดูฝนชาวไร่ จึงนิยมปลูกลงหน่อสด
เมื่อได้หน่อมาแล้วก็รีบปลูกลงทันที

การฝังหน่อ การฝังหน่อไม่มีวิธีการอะไรมากนัก คือหลังจากหักหน่อแล้ว
ชาวไร่จะโยนหน่อกระ จักกระ ฉายไว้ในไร่ เมื่อหน่อเหี่ยวแล้วจึงเริ่มปลูกลง แต่บาง
รายมีวิธีการที่ประณีตมาก คือหลังจากได้หน่อมาแล้วจะมัดหน่อรวมกัน เป็นมัด ๆ แล้ว

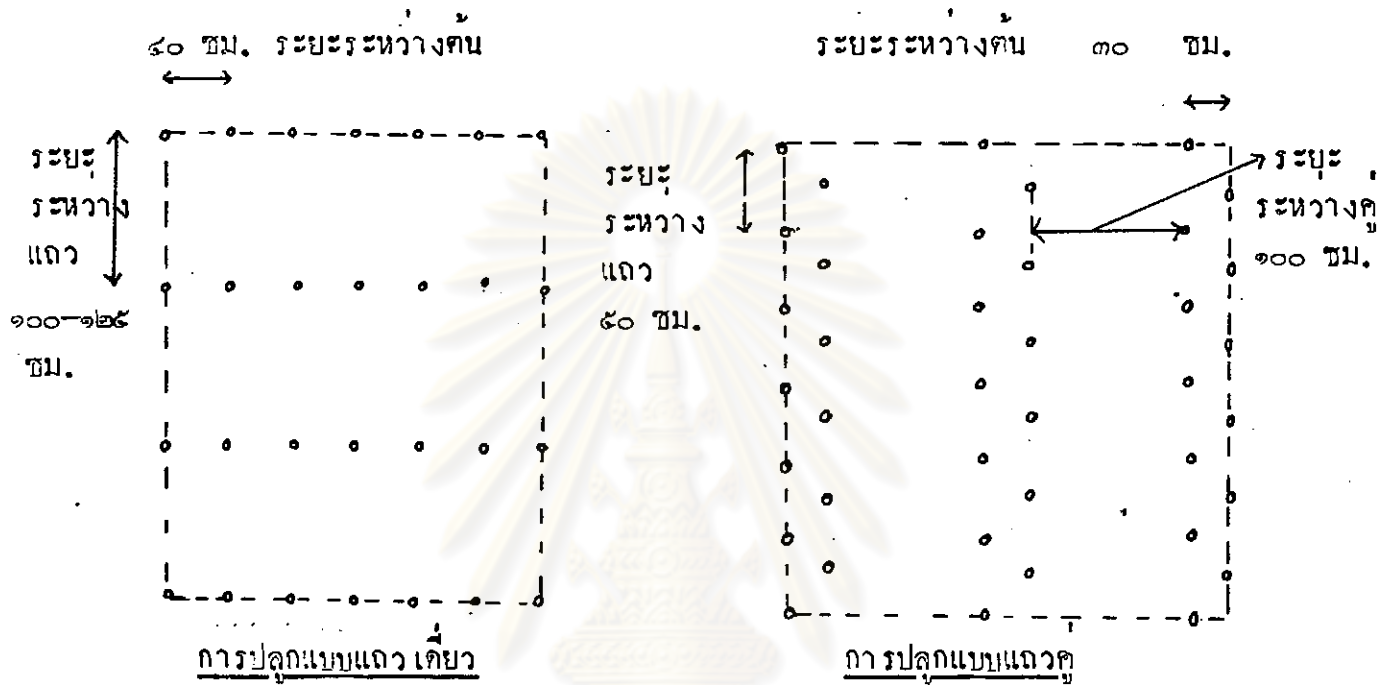
คว่ำเอาขอลงคืน ยี่งแควไวก่อนปลูกจะแควงแผลที่โคนให้เรียบเสมอกัน ถึงใบที่โคน
หน่อออกเสียบ้าง เพื่อให้รากที่เกาะรัศกันอยู่ภายในกาบใบงอกลงคืนได้เร็วขึ้น เมื่อ
นำไปปลูก ซึ่งวิธีหลังนี้เป็นวิธีที่ถูกต้องและหน่อไม่คอบเน่า

ระยะปลูก การปลูกสับปะรดของชาวไร่ในโครงการมี ๒ แบบ คือ การ
ปลูกแบบแถวเดี่ยว (Single - Row - System) และการปลูกแบบแถวคู่
(Double - Row - System) จากการสำรวจพบว่า ในปัจจุบันชาวไร่ได้หันมา
เลือกปลูกแบบแถวคู่ทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากการปลูกแบบแถวคู่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า
การปลูกแบบแถวเดี่ยว ดังจะแสดงตารางเปรียบเทียบต้นทุนการปลูก รวมทั้งผล
ตอบแทนจากการลงทุนของการปลูกทั้ง ๒ แบบไว้ในบทที่ ๔

การปลูกแบบแถวเดี่ยว (Single - Row - System) เป็นการ
ปลูกโดยเว้นระยะปลูกระหว่างต้นประมาณ ๔๐ ซม. ระหว่างแถวประมาณ ๑๐๐ -
๑๒๕ เซนติเมตร ดังนั้น ในเนื้อที่ ๑ ไร่ จะปลูกได้ประมาณ ๒,๕๐๐ - ๓,๕๐๐ ต้น
การปลูกแบบนี้เหมาะสำหรับปลูกเพื่อจำหน่ายผลสด เพราะโคนลิใหญ่ ราคาดี
ให้หน่อมาก และไวหน่อให้ออกผลสีแทนต้นแม่ได้ถึง ๗ - ๘ รุ่น แต่การปลูกแบบ
นี้มีข้อเสีย คือทำให้สิ้นเปลืองเนื้อที่โดยเปล่าประโยชน์ สิ้นเปลืองแรงงาน และ
เวลาในการกำจัดวัชพืช ผลผลิตต่อไร่ต่ำ และการทรงตัวของลำต้นไม่สู้ดี

การปลูกแบบแถวคู่ (Double - Row - System) เป็นการปลูก
โดยเว้นระยะปลูกระหว่างต้นประมาณ ๓๐ เซนติเมตร ระหว่างแถว ๕๐ เซนติเมตร
สลับฟันปลา ระยะห่างของแต่ละคู่ประมาณ ๑ เมตร ดังนั้น ในเนื้อที่ ๑ ไร่ จะปลูก
ได้ประมาณ ๒,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ต้น การปลูกแบบนี้ทำให้ประหยัดเนื้อที่ ทุนเวลาและ
แรงงานในการกำจัดวัชพืชอีกด้วย เนื่องจากการปลูกแบบนี้จะทำให้สับปะรดมี
โอกาสเจริญเติบโตคลุมวัชพืชได้เร็ว การปลูกวิธีนี้เหมาะสำหรับปลูกเพื่อจำหน่าย
ผลส่งโรงงานอุตสาหกรรมสับปะรดกระป๋อง เพราะได้ผลตามขนาดที่โรงงานต้องการ
และได้น้ำหนักผลผลิตต่อไร่สูง การทรงตัวของลำต้นดี เพราะสับปะรดจะเจริญเติบโต
เบียดเสียดพุงกันไวไม่ไหล

ภาพแสดงระยะการปลูกแบบแถวเดี่ยวและแบบแถวคู่

การปลูกแบบแถวคู่เป็นการปลูกที่ต้องใช้เงินลงทุนสูงกว่าการปลูกแบบแถวเดี่ยว (ดูตารางที่ ๒) เหตุที่ต้องใช้เงินลงทุนมาก เพราะต้องใช้หน่อพันธุ์จำนวนมากว่าอย่างน้อยหนึ่งเท่าตัว ต้องอาศัยปุ๋ย ยาปราบวัชพืช ตลอดจนสาร เคมี เร่งผลผลิตในปริมาณที่มากกว่า ปัจจุบันดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปลูกวิธีนี้ เนื่องจากมีส่วนช่วยให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูง ดังนั้น เงินลงทุนสำหรับการปลูกสับปะรดแบบแถวคู่จึงจำเป็นจะต้องสูงไปด้วย ในขณะที่เกี่ยวกับการเลี้ยงกบย่อมมีมากกว่าการปลูกแบบแถวเดี่ยว การปลูกแบบแถวคู่นี้ การไว้หน่อที่จะให้ผลสืบทอดกันแม่ได้ประมาณ ๒ - ๓ ไร่ ก็ต้องรื้อปลูกใหม่ ถ้าปล่อยให้ตั้งไว้นาน จะทำให้สับปะรดขึ้นเบียดกันแน่น ผลผลิตที่ได้จะลดลงอย่างมาก และได้ผลขนาดเล็กเกินไป ส่วนข้อดีของการปลูกแบบแถวคู่นี้ ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าแบบแถวเดี่ยว

ดังนั้น แม้ว่าจะต้องใช้เงินลงทุนที่สูงกว่า แต่เมื่อนำต้นทุนมาเฉลี่ยตามปริมาณน้ำหนักของผลผลิตที่ได้ จะเห็นว่าต้นทุนต่อกิโลกรัมของการปลูกแบบแถวคู่ จะมีต้นทุนต่ำกว่าแบบแถวเดี่ยว จึงจะแสดงตารางเปรียบเทียบในบทต่อไป ด้วยเหตุนี้ชาวไร่ในโครงการฯ จึงได้หันมานิยมปลูกแบบแถวคู่ ส่วนปัญหาเรื่องเงินทุนนั้น ชาวไร่ส่วนใหญ่ได้ติดต่อกู้เงินจากทางธนาคาร เพื่อการ เกษตร และสหกรณ์การ เกษตร ส่วนหนึ่ง และยังได้รับการสนับสนุนจากธนาคารกรุงเทพจำกัด ชาวไร่แต่ละครอบครัวสามารถกู้จากแหล่งเงินทุนทั้ง ๒ แห่งได้ประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท เพื่อนำไปเป็นทุนในการ เพาะปลูกต่อไป

๓. วิธีปลูก

ก่อนทำการปลูกสับปะรดชาวไร่บางรายจะตั้งใบที่โคนหน่อออกเสียบ้าง เพื่อให้รากที่ซอกอยู่ในกาบิ บิยึดตัวออกเกาะดินได้เร็วขึ้น หลังจากนั้นจึงเอาโคนหน่อฝังลงในหลุมแล้วกลบดินให้สูงประมาณ ๕" - ๗" แล้วแต่ขนาดของหน่อ ชาวไร่บางรายฝังลึกลงกว่านี้เพื่อจะได้หน่อดินได้หลายรุ่นกว่าจะรื้อปลูกใหม่และเพื่อป้องกันไม่ให้หน่อลอย ในการตั้งหน่อสับปะรดจะต้องใช้ความระมัดระวังมาก เช่น ถ้าปลูกในฤดูฝนชาวไร่จะตั้งหน่อเอียงประมาณ ๔๕ องศา เพื่อกันไม่ให้หน้าฝนที่ตกลงมาซึ่งอยู่ในกาบิใบมากเกินไป จนทำให้หน่อที่ปลูกใหม่เน่าได้ ส่วนในฤดูแล้งเวลาปลูกชาวไร่จะตั้งหน่อตรง เพื่อให้หน้าคางซึ่งอยู่ตามกาบิใบได้มากซึ่งจะทำให้หน่อตั้งตัวได้เร็วขึ้น หลังจากที่เอาหน่อฝังในดินแล้วให้กลบดินบริเวณโคนหน่อให้แน่น แต่ต้องคอยระวังอย่าให้ดินหรือทรายเข้าไปอยู่ในยอดตรงที่จะแทงยอดอ่อนเพราะจะทำให้หน่อเน่าได้

หลักสำคัญที่จะแนะนำไว้ใน การปลูกก็คือ ไม่ควร จะปลูกลึกเกินไป เพราะจะทำให้คนสับปะรด เติบโตช้าและไม่งาม

๔. การบำรุงรักษา

๔.๑ การให้น้ำ สับปะรดเป็นพืชที่ไม่จำเป็นต้องมีการรดน้ำเพียงอาศัยน้ำฝนอย่างเดียวก็สามารถเจริญเติบโตได้ ทั้งนี้เพราะสับปะรดมีความสามารถในการสงวนน้ำไว้ในต้น และใบได้ดึกว่าพืชอื่น ๆ ผิวค่านบนของใบมีไขเคลือบอยู่และปากใบซึ่งเป็นส่วนที่จะคายน้ำ ก็อยู่ทางค่านล่างจึงไม่ถูกแดดเผาทำให้การคายน้ำหรือการปล่อยให้ความชื้นระเหยออกไปมีน้อยมาก นอกจากนั้นสับปะรดยังมีซุยใบ (trichome) ซึ่งทำหน้าที่ปกป้องมิให้การสูญเสียน้ำโดยการระเหย หรือคายน้ำออกจากปากใบไปได้ง่าย ๆ ทั้งยังมีเนื้อเยื่อพิเศษที่ทำหน้าที่เก็บน้ำ (water storage tissue) เอาไว้ใช้ในยามอากาศแห้งแล้ง เป็นเวลานาน ๆ อีกด้วย

๔.๒ การให้ปุ๋ย แม้ว่าเนื้อที่ในโครงการฯ จัดเป็นที่เพิงจะบุกเบิกต่างป่าไม่นานนัก ดินจึงยังมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ แต่จากการเปลี่ยนแปลงด้านเทคนิคการเพาะปลูก เช่น การเปลี่ยนระยะการปลูกให้ถี่เข้าจำนวนต้นต่อไร่มากขึ้น (แรกเริ่มระยะการปลูกใช้แบบแถวเดี่ยว และได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นแบบแถวคู่) เป็นเหตุให้การใช้อาหารในดินมีมากขึ้น ชาวไร่จึงจำเป็นต้องให้ปุ๋ยมากขึ้น โดยนำปุ๋ยสูตร ๑๕ - ๑๕ - ๑๕^๑ หวานรอบ ๆ ต้น ใน ๑ ปีการผลิตจะให้ปุ๋ยโดยประมาณ ๒๕๐ กิโลกรัมต่อเนื้อที่เพาะปลูก ๑ ไร่ โดยแบ่งใส่เป็น ๓ ครั้ง ในครั้งแรกจะใส่หลังจากปลูก ๑ เดือน ให้ปุ๋ยประมาณ ๒ ใน ๔ ของปุ๋ยทั้งหมด ประมาณ ๑๒๕ กิโลกรัม จากนั้นอีก ๓ - ๔ เดือน จะใส่ปุ๋ยอีก ๑ ส่วน คือ ๒๖ - ๒๓ กิโลกรัม และปุ๋ยส่วนที่เหลือจะใส่ก่อนที่ชาวไร่จะหยอดคยาเร่งดอกราว ๑ เดือน

ปุ๋ยที่ใช้โดยมากใช้สูตร ๑๕ - ๑๕ - ๑๕ คือปุ๋ยเคมีไนโปเฟต ประกอบด้วยธาตุอาหารดังนี้

- ๑. ไนโตรเจน (N) ๑๕ %
- ๒. ฟอสเฟตที่เป็นประโยชน์ (P₂O₂) ๑๕ %
- ๒. โปแตสที่ละลายน้ำ (K₂O) ๑๕ %

๔.๓ การกำจัดวัชพืช เนื่องจากสับปะรดเป็นพืชที่มีรากตั้งจึงไม่ควรปล่อยให้ในไร่มีวัชพืชขึ้นรก เพราะวัชพืชจะแย่งน้ำและอาหารจากสับปะรด ทำให้สับปะรดมีสีแดงคันเล็กไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควรและให้ผลเล็กด้วย ดังนั้น ในเวลา ๑ ปี ชาวไร่จะกำจัดวัชพืชเมื่อเห็นว่าต้นหญ้าหรือวัชพืชอื่นขึ้นสูงพอสมควร โดยใช้ยาคาร์แมทซ์ (Karnez) เป็นยากุมวัชพืช จำนวน ๒ กิโลกรัมต่อเนื้อที่ปลูกสับปะรด ๕ ไร่ และใช้ยากำจัดวัชพืชไฮวาร์เอกซ์ (Hyvar - X) ในเนื้อที่ ๒ ไร่ จะใช้ยากำจัดวัชพืชประมาณ ๑ กิโลกรัม โดยเฉลี่ยส่วนใหญ่ชาวไร่จะทำการปราบวัชพืช ๒ ครั้งใน ๑ ปีผลผลิต หลังจากนั้น ถ้าหากยังมีวัชพืชขึ้นบ้างก็จะใช้จอบตากวัชพืชออก แต่ก่อนตากหญ้าควรรีไซม์คคม ๆ คัดปลายใบที่ระเกะระกะออกเสียก่อน เรียกว่า "ฉาบใบ" เพื่อจะได้เข้าไปทำงานได้สะดวกขึ้น การกำจัดวัชพืชโดยวิธีนี้ทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและแรงคนมาก นอกจากนี้ยังทำให้ต้นเฉาอีกด้วย เนื่องจากในการตากหญ้าจอบอาจไปตากเอารากที่อยู่ตามผิวดินขาดไปด้วย การตากหน้าดินบางครั้งดินอาจจะกระเด็นไปอุดคอกสับปะรดทำให้ต้นเน่าตายได้

๔.๔ การหักหน่อ พอสับปะรดออกผลจะมีหน่อแซมขึ้นมา ๒ - ๔ หน่อ ชาวไร่จะหักหน่อข้างไปปลูก ส่วนหน่อดินจะเหลือเอาไว้ ๑ - ๓ หน่อ เพื่อให้ออกผลแทนต้นแม่ต่อไป ถ้ามีหน่อดินมากเกินไป ชาวไร่จะเลือกหักหน่อที่อ่อนแอและหน่อที่อยู่บน ๆ ออก จะเหลือเฉพาะหน่อดินที่อยู่ลึกและแข็งแรงไว้ให้ออกผลในคราวต่อไป

๔.๕ การบังคับให้สับปะรดออกผล สับปะรดจะออกผลทยอยกันตลอดปี แต่ในปีหนึ่ง ๆ จะให้ผลมากอยู่ ๒ ช่วง คือ ช่วงแรกสับปะรดจะออกดอกประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ และจะเก็บผลในเดือนเมษายนถึงเดือนมิถุนายน ช่วงที่ ๒ จะออกประมาณเดือนมิถุนายนถึงเดือนสิงหาคม และจะเก็บผลได้ในเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม (กรมส่งเสริมการเกษตร ปี พ.ศ. ๒๕๑๓)

ถ้าชาวไร่ปล่อยให้สับปะรดออกดอกตามธรรมชาติแล้ว ในไร่หนึ่ง ๆ จะออกผลไม่ค่อยสม่ำเสมอ ในบางฤดูจะมีสับปะรดมากทำให้ราคาถูก ดังนั้น ชาวไร่จึงจำเป็นต้องใช้สารเคมีบังคับให้สับปะรดออกดอกก่อนกำหนดบ้างเล็กน้อย หรือยืกระยะเวลาการออกดอกให้นานกว่าปกติ สารเคมีเร่งดอกที่ใช้ได้แก่สาร เอธิฟอน (Ethephon) หรือที่เรียกชื่อการค้าว่า อีเทรล (Ethrel) ใช้สำหรับหยอดหรือฉีดพ่นต้นสับปะรด จะช่วยเร่งการออกดอกสับปะรด ทำให้สับปะรดออกดอกสม่ำเสมอทั้งในและนอกฤดูกาล โดยใช้อีเทรล ๑๐๐ - ๒๐๐ มิลลิลิตร ผสมในน้ำ ๒๐๐ ลิตร คนให้ทั่วก่อนจึงใส่ปุ๋ยยูเรียประมาณ ๔ - ๕ กิโลกรัมลงไป คนให้ทั่วอีกครั้งหนึ่งแล้วนำไปหยอดหรือฉีดพ่นต้นสับปะรด ต้นละประมาณ ๒๐ มิลลิลิตร หลังจากหยอดหรือฉีดพ่นแล้วประมาณ ๔๕ วัน ต้นสับปะรดจะเกิดตาดอก ระยะเวลาที่ควรหยอดหรือฉีดพ่นเมื่อต้นสับปะรดมีอายุประมาณ ๔ - ๑๐ เดือน เวลาหยอดหรือฉีดพ่นควรเป็นเวลาที่มีอากาศเย็นอุณหภูมิขณะหยอดไม่ควรเกิน ๒๕ องศา เซลเซียส

โรคและศัตรู

สับปะรดเป็นพืชที่ไม่ค่อยมีโรคและศัตรูรบกวนมากนัก โรคที่มีได้แก่ โรคต้นเน่า ส่วนมากเป็นกับโรที่ปลุกสับปะรดมานาน โรคนี้จะทำอันตรายทั้งสับปะรดที่เริ่มปลุกใหม่จนกระทั่งต้นที่โตสามารถจะให้ผลแล้ว ซึ่งเมื่อเป็นกับต้นโตแล้วไม่สามารถจะปลุกซ่อมต้นใหม่ในที่เดิมได้

ในระยะที่ต้นสับปะรดยังเล็กอยู่ มักจะเป็นโรคยอดเน่า (Heart Rot) ได้ง่าย โรคนี้เกิดจากเชื้อรา *Phytophthora parasitica* ทำให้สับปะรดที่ปลุกใหม่เน่าตายเสียหาย ลักษณะของการเป็นโรคยอดเน่าสังเกตได้โดยในระยะแรกจะปรากฏที่ใบส่วนกลาง ๆ ต้นใบจะมีสีเหลือง โคนใบเน่าและมีขอบแผลสีน้ำตาล เมื่อเป็นมาก ๆ ใบจะเน่าหักพับลงมา และในที่สุดจะหลุดจากต้น

การป้องกันโรคยอดเน่า ทำได้โดยจุ่มหน่อสับปะรดที่จะปลุกเสียก่อนในสารเคมีที่มีชื่อการค้าเรียกว่า Difolatan ซึ่งเป็นสารประกอบทองแดง จำพวกคอปเปอร์ออกซิคลอไรด์ (Copper oxychloride)

นอกจากโรคดังกล่าวข้างต้นแล้ว ศัตรูของสับปะรดได้แก่ หนู กระรอก กระแต สุนัข ซึ่งอาจจะไปแทะผลที่จวนจะแก่ ส่วนเพลี้ยแป้งนั้นมีพบอยู่ทั่วไป แต่ไม่ทำความเสียหายมากนัก

ระยะเวลาที่ ให้นผลและการ เก็บ

สับปะรดแปลงหนึ่ง ๆ ที่ปลูกพร้อมกันหรือหน่อออกขึ้นมาพร้อมกัน จะเจริญเติบโตและให้ผลไม่พร้อมกัน ระยะเวลาตั้งแต่ปลูกจนเก็บผลได้นั้นประมาณ ๑๕ - ๒๔ เดือน การที่ต้นสับปะรดจะให้ผลช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับสาเหตุดังต่อไปนี้

๑. หน่อที่นำมาปลูก ถ้ามีได้มีการคัดเลือกขนาดของหน่อก่อนปลูก จะทำให้ระยะเวลาในการเก็บผลแตกต่างกันไป เช่น ถ้าแก่เกินไปหรือแกระแกรนจะให้ผลเร็วแต่ได้ขนาดผลเล็ก

๒. ความอุดมสมบูรณ์ของดิน สับปะรดที่ปลูกในที่ ๆ อุดมสมบูรณ์จะให้ผลช้าแต่ผลใหญ่

ดังได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่าสับปะรดจะทยอยกันออกผล ดังนั้น การเก็บผลสับปะรดในฤดูหนึ่ง ๆ จึงต้องเก็บหลายครั้ง อาจจะต้องใช้เวลาเก็บนานประมาณ ๓ เดือน จึงจะเก็บได้หมด โดยชาวไร่จะเดินตรวจไปตามแถวที่ปลูก คว้าผลโตแก่พอที่ตัดได้บ้าง ซึ่งจะต้องอาศัยความชำนาญสังเกตจากลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑. สังเกตจากตาโดยดูจากตาในแถวที่ ๑ - ๒ จากโคนผล ตาจะขยายเปิดออก ตาแบน ขอบตานูนกลม

๒. ใบเล็ก ๆ ที่อยู่ใต้ผลเหี่ยวโรย

๓. สีของผลจะเปลี่ยนแปลง ถ้าสับปะรดเป็นพันธุ์ตาดำ สีจะเขียวเข้มเป็นมัน ส่วนพันธุ์ตาแดง จะเปลี่ยนเป็นสีเหลืองอมแดง

๔. ก้านผลอ่อน เหี่ยวเป็นร่อง

๕. ใช้นิ้วตีคฟังเสียงดู ถ้าแก่จัดจะเป็นเสียงทึบ

๒. ลักษณะจุดบนผลจะบานขยายออก

เมื่อชาวไร่เห็นว่าผลโตแก่ได้ที่แล้ว จะใช้มีดตัดก้านผล การตัดจะไม่ตัดให้เหลือก้านสั้นมากนัก เพื่อไม่ให้น้ำหนักเสียไป และไม่ตัดต่ำกว่าโคนก้านซึ่งเป็นส่วนที่ติดต่อกับลำต้น เพราะอาจจะไปทำลายหน่อที่มีอยู่ หลังจากตัดผลแล้วชาวไร่บางรายจะตัดใบทิ้ง เพื่อเร่งให้หน่อออกเร็วขึ้น และเปิดโอกาสให้หน่อได้รับแสงเต็มที่ นอกจากนี้ชาวไร่หลายรายยังเพิ่มเติมปุ๋ยไนโตรเจนให้อีกด้วย

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย